

Motion till riksdagen 2008/09:Ub595

av Marie Granlund m.fl. (s)

Gymnasiet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka kvaliteten på det individuella programmet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förstärka kvaliteten på yrkesutbildningar och lärlingsutbildningar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förändrade kursplaner och att kärnämnen bör präglas av utbildningens inriktning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att även yrkeslärarna ska omfattas av statliga satsningar på kompetensutveckling för lärare samt om den särskilda lärarutbildningen för yrkeslärare (SÄL).
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om dimensionering av gymnasieskolan.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inrättandet av nationella och regionala programråd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrad information till elever inför deras val till gymnasieskolan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrad samverkan med högskolan i syfte att bredda rekryteringen.

Vår syn på gymnasieskolan

Gymnasieskolan ska skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper. Genom studier ska eleverna skaffa sig en grund med beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i

Fel! Okänt namn på

samhället behöver. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvars-kännande människor som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet.

Men gymnasieskolan brottas med kvalitetsproblem och är i behov av förändringar för att kunna svara upp mot det moderna samhällets ökade kunskapskrav på breda kunskaper och hög specialisering. Det är centralt att elever slutför skolan med fullständiga betyg utan att kunskapskraven sänks. Alla elever ska ges möjligheter att slutföra sin utbildning.

Alla elever måste dessutom få det stöd som behövs för att nå målen. Det är viktigt att på ett individualiserat vis möta varje elevs behov av stöd för sin utveckling men med bibehållna gemensamma kursplaner. Frånvaron och avhoppet från gymnasieskolan måste minska. Skolan har ett ansvar att se varje elev. Vid upprepade frånvaro har skolan ett ansvar att sätta in stöd och hjälp.

Historik

Under förra mandatperioden beslutade riksdagen att en ny modern gymnasieskola skulle införas hösten 2007. Bland det första den borgerliga regeringen gjorde var att dra tillbaka den reformen. Vi ser nu med oro på vad en gymnasieskola med tydliga borgerliga förtecken kommer att innebära för ungdomars framtidsmöjligheter.

Den gymnasiereform som skulle ha genomförts betonade helhet och fördjupning. Den byggde på elva steg för utveckling av gymnasieskolan:

- ? Ämnesbetyg som ersätter dagens kursbetyg.
- ? Införande av en gymnasieexamen.
- ? Ett gymnasiearbete som stärker helhetssynen i utbildningen.
- ? Ökad kvalitet på det individuella programmet.
- ? Frisökning.
- ? Historia som nytt kärnämne.
- ? Förstärkt kvalitet på yrkesutbildningarna.
- ? En modern gymnasial lärlingsutbildning.
- ? Kärnämnen bör präglas av utbildningens inriktning.
- ? Större kurser för sammanhang och fördjupning.
- ? Lokala kurser måste kvalitetssäkras av Skolverket.

Av de elva punkterna har regeringen plockat ur två förslag. Förslaget om frisökning till gymnasieskolan genomförs, men det är taget ur sitt sammanhang och helheten. Under hösten 2008 inför regeringen en variant av den lärlingsutbildning som skulle ha genomförts redan hösten 2007. Men den gymnasiala lärlingsutbildningen måste hålla hög kvalitet så att den blir en intressant möjlighet för alla elever. Därför bör lärlingsutbildningen ha samma kunskapsmål som skolförlagd utbildning och ge eleverna goda kunskaper i skolans kärnämnen och karaktärsämnen för att eleverna ska stå sig väl både på arbetsmarknaden och i samhället.

Återvändsgränder i utbildningssystemet

Med den gymnasieskola som regeringen har aviserat kommer ambitionerna att sänkas på de yrkesinriktade utbildningarna genom att kunskapskraven i matematik, svenska och engelska blir lägre. Detta gör man i ett läge då intresset för yrkesutbildningar aldrig har varit högre, och därmed blir det fler elever som uppnår en lägre kunskapsnivå vad gäller kärnämnen än tidigare. När inte alla gymnasieutbildningar ger högskolebehörighet skapas återvändsgränder i utbildningssystemet.

Om de yrkesinriktade gymnasieutbildningarna inte längre ger högskolebehörighet hindras en undersköterska från att gå en högskolekurs i omvårdnad, en barnskötare att gå en kvällskurs på högskolan om barns utveckling och en industriarbetare från att fortbilda sig på högskolan. Det försvagar deras möjligheter att höja sin kompetens och behålla sin anställningsbarhet. Dessutom försvagar det deras position på arbetsmarknaden. Med den kompetens som högskolebehörighet innebär har elever studerat exempelvis så mycket engelska att manualen på engelska till den nya processdatorm inom kemiindustrin blir rimligt hanterbar och arbetet effektivt och säkert. Näringslivet vill ha anställda med tillräckliga kunskaper även i teoretiska ämnen.

Människor kan inte delas in i praktik eller teori utan har behov av båda delarna. När regeringen samtidigt monterar ned vuxenutbildningen blir dessa återvändsgränder än tydligare. En tredjedel av det statliga stödet till komvux har försvunnit med den borgerliga regeringen, och det livslånga lärandet försämras nu väsentligt. De som gör "fel" val i ungdomsåren får svårt att ta igen det senare i livet. För oss är det en självklarhet att alla har rätt till fler chanser i livet. En tydligare sorteringsskola som regeringen förordar är ett stort hot inte bara för studieresultaten utan även för sammanhållningen i samhället.

Yrkesutbildningarna och de individuella programmen är i stort behov av en kvalitetshöjning. För att öka anställningsbarheten i alla utbildningar måste samverkan mellan skolan och arbetslivet förbättras. Det är helt fel väg att gå att sänka ambitionskraven. Fler, inte färre, måste få de kunskaper som är så viktiga för deras framtid.

Vi vill också öka samarbetet mellan högskolan och gymnasieskolan för att underlätta för fler att läsa vidare. För att bredda rekryteringen till högskolan ska varje högskola få i uppdrag att samarbeta med gymnasieskolorna i länet. Med vår socialdemokratiska ambition att 50 procent av en årskull ska ha påbörjat studier i högskolan vid 25 års ålder måste alla elever få utbildning som ger de bästa kunskaperna och förutsättningarna för att kunna börja läsa på högskolan. Det vinner individen och samhället på. Alla elever ska ges möjligheter att slutföra sin utbildning.

Kraven i framtidens yrkesliv

I dagens gymnasieskola finns en gemensam kunskapsbas för alla inriktningar, både de studieförberedande utbildningarna och yrkesutbildningarna. För oss är detta en viktig utgångspunkt för att gymnasieskolan ska bli en kunskaps-

Fel! Okänt namn på

skola riktad till alla ungdomar. Gymnasieskolans utbildningar bör förmedla kunskap som förbereder för såväl anställning som eget företagande och ett aktivt samhällsdeltagande. Vi vill också förbättra informationen om förutsättningarna att få jobb efter avslutad gymnasieutbildning. Alla grundskoleelever ska ha med sig den kunskapen innan de gör sina val till gymnasiet.

Arbetskraftens kunskaper och färdigheter är en allt viktigare förklaring till produktionsökningar och samhälles totala växtkraft. En välutbildad befolkning är en av tillväxtens drivkrafter. Sverige är ett kunskapssamhälle där gymnasiekompetensen har blivit den etablerade grundkompetensen. Det är numera en allvarlig nackdel och risk för utanförskap att inte inneha de kunskaper som en slutförd gymnasieutbildning ger. Utan en fullständig gymnasieutbildning är det svårt att få och behålla ett arbete.

Utvecklingen med kraftiga strukturomvandlingar i näringslivet och förändringar av arbetsinnehåll och arbetsmetoder på hela arbetsmarknaden medför att arbetskraften har ett ständigt behov av kunskapspåfyllnad. För att klara sådana omställningar krävs, oavsett yrke, breda kunskaper i botten. Samhällets insatser på utbildningsområdet måste kunna svara upp till detta krav. Det är även fack och arbetsgivare överens om. Därför är det av central betydelse att alla gymnasieutbildningar har en bred gemensam kunskapsbas.

Gymnasieskolan måste, på ett helt annat sätt än vad som sker i dag, samverka med företag, arbetsliv och högre utbildning för att höja kvaliteten. Vi vill skapa nationella och regionala programråd tillsammans med parterna på arbetsmarknaden inom respektive bransch så att utbildningen motsvarar den moderna arbetsmarknadens behov.

Tidigare insatser

Alltför många saknar de kunskaper i svenska, engelska och matematik som behövs för att klara gymnasieskolan. Detta är mycket allvarligt. För att möjliggöra för alla elever att nå målen krävs insatser i de tidiga åldrarna. Varje elev har rätt att bli sedd och få studiero i skolan. De elever som har behov ska kunna få stödundervisning tidigt för att de ska klara sin utbildning och förhindra avhopp. Vi vill stärka läraryrkets status och professionalisering. Ett sätt kan vara att införa en lärarauktorisering som också öppnar upp för en förnyelse av arbetsorganisation och som kan ge lärare möjlighet till fler karriärvägar i skolan.

Bättre anpassade kursplaner

Vi vill skapa särskilda kursplaner i svenska, engelska och matematik anpassade för varje yrkesutbildning utifrån arbetslivets krav – men utan att sänka kraven, utan att ta bort högskolebehörigheten och utan att skapa återvändsgränder. Vi är övertygade om att motivation och resultat ökar avsevärt om eleverna ges möjlighet att arbeta med dessa ämnen i sitt yrkesmässiga sammanhang, men vi är bestämt emot att sänka ambitionerna. Alla behöver ge-

digna kunskaper i dessa kärnämnen för arbetslivet, samhället och som grund för fortsatt kompetensutveckling och utbildning hela livet.

Lärlingsutbildning

Vårt förslag till utformning av lärlingsutbildning utgår från att utbildningen till innehåll och mål ska motsvara skolförlagd utbildning men till sin uppläggning kunna skilja sig avsevärt på grund av att den till huvuddelen är förlagd till en eller fler arbetsplatser. Lärlingsutbildningen ska ge goda kunskaper i karaktärs- och kärnämnen för att eleverna skall stå sig väl i samhället och på arbetsmarknaden. För eleven kan den praktiska delen motivera och påvisa behov av mer praktiska men även av mer teoretiska kunskaper som är nödvändiga för att klara yrkesrollen. Det är viktigt att lärlingsutbildningen är en likvärdig utbildningsform. Det underlättar också övergång mellan denna och skolförlagd utbildning för den elev som vill eller behöver byta studieform.

Individuella program

Utvecklingen av det individuella programmet är inte positiv. Att så många elever inte är behöriga till ett nationellt program och att många elever som går på ett individuellt program är behöriga men har hoppat av sin utbildning måste åtgärdas. I första hand måste eleverna i grundskolan i mycket högre grad vara behöriga till ett nationellt program. Sedan måste en mer effektiv uppföljning av eleverna sedan de kommit in på ett nationellt program ske. De elever som behöver stöd måste i första hand erbjudas detta för att undvika onödiga avhopp, i andra hand byte av studieväg. Kommunerna måste i mycket högre utsträckning erbjuda ett gymnasieutbud som motsvarar elevernas önskemål.

Dagens individuella program, så kallade IV-program, ska ersättas med ett basår i gymnasieskolan motsvarande det som finns i högskolan. Elever som saknar fullständig behörighet ska inom ramen för ett gymnasieprogram skaffa sig den nödvändiga behörigheten och samtidigt kunna påbörja delar av gymnasiestudierna inom det program de är intresserade av. Riksdagen har beslutat att från den 1 juli 2006 ska elever på ett individuellt program erhålla utbildning på heltid. Den socialdemokratiska regeringen föreslog i budgetpropositionen att tillföra kommunerna 225 miljoner kronor från den 1 juli 2006 och 450 miljoner kronor från och med den 1 januari 2007 på helårsbasis för att verkligen ge kommunerna förutsättningar att genomföra reformen. Det är ytterst angeläget att kommunerna följer upp sina elever för att ge dem reella förutsättningar att genomföra sin gymnasieutbildning.

Fel! Okänt namn

Rekrytering av yrkeslärare

En viktig del i kvalitetsarbetet för den yrkesinriktade gymnasiala utbildningen är att säkra lärartillgången. De senaste årens examination av yrkeslärare har varit låg samtidigt som alltför många av de yrkesverksamma lärarna närmar sig pensionsåldern. Presumptiva yrkeslärare inom vissa gymnasieprogram har av olika skäl varit svåra att rekrytera till de reguljärt upplagda lärarutbildningarna. I stället har den särskilda lärarutbildningen (SÄL) med lärartjänstgöring på halvtid och halvtidsstudier visat sig mer attraktiv för denna lärarkategori. Genom statliga utbildningssatsningar får skolhuvudmän för såväl kommunala som fristående skolor som motsvarar gymnasieskolan en möjlighet att fylla vakanser och planera för de pensionsavgångar som följer de närmaste åren bland yrkeslärarna. Den tidigare socialdemokratiska regeringen genomförde särskilda satsningar på lärarutbildning för yrkesläraren åren 2002–2006. Dessutom anser vi att även yrkeslärarna ska omfattas av den stora satsningen på kompetensutveckling för lärare som genomförs.

Dimensionering

Vi är övertygade om att det krävs ett mer effektivt system för att styra dimensionering och etablering av gymnasieutbildningar. Dagens system har en rad brister. Kommunerna är i många fall för små för att kunna erbjuda tillräcklig kvalitet och bredd, inte minst inom yrkesutbildningen, och utbudet motsvarar inte alltid arbetsmarknadens behov. Inom vissa områden finns en kraftig överetablering medan andra områden och regioner har brist på rätt utbildad arbetskraft. Sammantaget leder detta till att de totala resurserna som samhället satsar på gymnasieskolan inte utnyttjas maximalt. Mycket talar för att bristerna i dagens system kommer att bli än mer tydliga när de stora ungdomskullarna lämnar gymnasieskolan de kommande åren. Politiken och arbetslivet måste ta ett tydligare ansvar för omfattning, resurser, arbetsmarknadsrelevans och kvalitetskriterier för all gymnasieutbildning.

Långsiktig utbildningspolitik

Eftersom regeringen för närvarande arbetar på det förslag till ny gymnasieskola som kommer att genomföras 2010 vet vi i dag inte hur framtidens gymnasieskola kommer att se ut. Vi ser med oro på att regeringen väljer att politisera frågor som egentligen skulle behöva bredare politiska lösningar för att kunna verka under lång tid. Utbildningssystemet är av den karaktären att det måste kunna verka över många år. Det går inte att reformera gymnasieskolan varje gång det blir maktskifte i Sveriges riksdag. Därför bör gymnasieskolans form tas fram i breda politiska lösningar. Oppositionen har dock inte bjudits in för att vara med och forma den nya gymnasieskolan. Att så snabbt som möjligt kunna genomföra sin politik verkar vara viktigare för regeringen än elevernas behov och den demokratiska processen.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 2 oktober 2008

Marie Granlund (s)

Mikael Damberg (s)

Louise Malmström (s)

Thomas Strand (s)

Roland Bäckman (s)

Agneta Lundberg (s)

Peter Hultqvist (s)

Caroline Helmersson-Olsson (s)